

Miej serce i patrzaj w serce! *Romantyczność* Adama Mickiewicza jako manifest romantyzmu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Galeria zdjęć interaktywnych](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Miej serce i patrzaj w serce! Romantyczność Adama Mickiewicza jako manifest romantyzmu

John Roddam Spencer Stanhope, *Rudzik czasów współczesnych*, 1860
Źródło: domena publiczna.

Trudno wskazać precyzyjnie moment, w którym zaczyna się nowa epoka. Jest to zwykle suma zjawisk i zmieniających się tendencji. Pewne prądy wygasają, a ich miejsce stopniowo zajmują nowe idee. Jednak w przypadku polskiego romantyzmu możemy powiedzieć, że ma swą datę początkową: rok 1822. Pod koniec czerwca tego roku wydano w Wilnie pierwszy tom *Poezji* Adama Mickiewicza. Na dzieło składały się dwie części: *Ballady i romanse* oraz *Wiersze różne*. Nowatorski, przełomowy tom uznano za manifest nowej epoki. Mickiewicz odrzucił oświeceniowe, klasycystyczne wzorce, budząc zupełnie nową, romantyczną wyobraźnię!

Twoje cele

- Na podstawie tekstu ballady *Romantyczność* Adama Mickiewicza zrozumiesz różnice między oświeceniową wiarą w rozum a romantycznym widzeniem świata.
- Dostrzeżesz w utworze elementy manifestu programowego.
- Wskażesz w utworze cechy ballady.

„Miej serce i patrzaj w serce!”

O autorze

Adam Mickiewicz
Źródło: domena publiczna.

Adam Mickiewicz (1798–1855) – jeden z najwybitniejszych poetów romantyzmu. Urodził się w Zaosiu lub Nowogródku na Litwie. Kresowe pochodzenie stworzyło podstawy dla jego oryginalnej wyobraźni poetyckiej. Od najmłodszych lat poeta poznawał baśnie oraz podania ludu litewskiego, białoruskiego i polskiego. Znalazło to odbicie w jego wczesnych tekstach. W 1822 roku opublikował *Ballady i romanse* – nowatorski zbiór, który uważa się za przełom rozpoczynający romantyzm krajowy. Poeta jest także autorem licznych liryków (m.in. cyklu *Sonetów krymskich*), powieści poetyckich (m.in. *Grażyna*, *Konrad Wallenrod*), wybitnego dramatu romantycznego *Dziady* oraz narodowej epopei *Pan Tadeusz*.

Mickiewicz miał barwną biografię. W Wilnie był współzałożycielem i członkiem Towarzystwa Filomatycznego oraz Zgromadzenia Filaretów. W okresie pobytu w Paryżu został wykładowcą literatury słowiańskiej w Collège de France. Zajmował się również filozofią, publicystyką, był działaczem politycznym i nauczycielem. Wywarł ogromny wpływ na kulturę i jest uznawany za narodowego wieszcz.

Ballady i romanse opublikowano w Wilnie w 1822 roku, w pierwszym tomie *Poezji*. Mickiewicz wykorzystał gatunek ballady, w którym zamknął kilkanaście udramatyzowanych fabuł. Cały tom można uznać za literacki manifest założeń nowej epoki. Znamienny jest fakt, że ballady poprzedził poeta wystąpieniem zatytułowanym *O poezji romantycznej*. Tekst ten wyraźnie ukazuje świadomość Mickiewicza, że przedstawia czytelnikom utwory znacznie różniące się od klasycystycznych wzorców sztuki oświeceniowej.

W zbiorze znalazło się 14 utworów:

- *Pierwiosnek*
- *Romantyczność*
- *Świtez*
- *Świtezianka*
- *Rybka*
- *Powrót taty*
- *Kurhanek Maryli*
- *Do przyjaciół*
- *To lubię*
- *Rękawiczka*
- *Pani Twardowska*
- *Tukaj albo próby przyjaźni*
- *Lilije*
- *Dudarz*

Część ballad koncentruje się wokół tajemniczych, nadprzyrodzonych zdarzeń, pozostałe zaś mają na celu wywołanie u odbiorcy wzruszenia, zadumy lub refleksji. Każdy z utworów wykorzystuje ludowe wyobrażenia i odwołuje się do związanej z nimi wizji świata. [Ludowa stylizacja](#) jest ściśle związana z koncepcją poezji romantycznej, która ma za zadanie rozbić schematy i ograniczenia klasycyzmu, prowadząc do wyzwolenia wyobraźni.

Każda z 14 ballad Mickiewicza buduje i ukazuje romantyczny światopogląd, jednak w sposób najpełniejszy czyni to utwór *Romantyczność*. Już sam tytuł wskazuje, że poeta przedstawi w tym tekście definicję istoty romantyzmu.

“ Adam Mickiewicz

Romantyczność

Methinks, I see... Where? – In my mind's eyes. Shakespeare

Zdaje mi się, że widzę... gdzie? Przed oczyma duszy mojej.

Słuchaj, dziewczeczko!

– Ona nie słucha. –

To dzień biały! to miasteczko!

Przy tobie nie ma żywego ducha.

Co tam wkoło siebie chwytasz?

Kogo wołasz, z kim się witasz?

– Ona nie słucha. –

To jak martwa opoka

Nie zwróci w stronę oka,

To strzela wkoło oczyma,

To się łzami zaleje;

Coś niby chwyta, coś niby trzyma;

Rozpłacze się i zaśmieje.

„Tyżeś to w nocy? To ty, Jasieńku!

Ach! i po śmierci kocha!

Tutaj, tutaj, pomaleńku,

Czasem usłyszysz macocha!

Niech sobie słyszy, już nie ma ciebie!

Już po twoim pogrzebie!

Ty już umarłeś? Ach! ja się boję!

Czego się boję mego Jasieńka?

Ach, to on! lica twoje, oczki twoje!

Twoja biała sukienka!

I sam ty biały jak chusta,

Zimny, jakie zimne dłonie!

Tutaj połóż, tu na łonie,

Przyciśnij mnie, do ust usta!

Ach, jak tam zimno musi być w grobie!

Umarłeś! tak, dwa lata!

Weź mię, ja umrę przy tobie,

Nie lubię świata.

Źle mnie w złych ludzi tłumie,
Płaczę, a oni szydzą;
Mówię, nikt nie rozumie;
Widzę, oni nie widzą!

Śród dnia przyjdź kiedy... To może we śnie?
Nie, nie... trzymam ciebie w ręku.
Gdzie znikasz, gdzie, mój Jasieńku!
Jeszcze wcześniej, jeszcze wcześniej!

Mój Boże! kur się odzywa,
Zorza błyska w okienku.
Gdzie znikłeś? ach! stój, Jasieńku!
Ja nieszczęśliwa”.

Tak się dziewczyna z kochankiem pieści,
Bieży za nim, krzyczy, pada;
Na ten upadek, na głos boleści
Skupia się ludzi gromada.

„Mówcie pacierze! – krzyczy prostota –
Tu jego dusza być musi.
Jasio być musi przy swej Karusi,
On ją kochał za żywota!”

I ja to słyszę, i ja tak wierzę,
Płaczę i mówię pacierze.

„Słuchaj, dziewczeczko!” – krzyknie śród zgiełku
Starzec, i na lud zawoła:
”Ufajcie memu oku i szkiełku,
Nic tu nie widzę dokoła.

Duchy karczemnej tworem gawiedzi,
W głupstwa wywarzone kuźni.
Dziewczyna duby smalone bredzi,
A gmin rozumowi bluźni”.

„Dziewczyna czuje, – odpowiadam skromnie –
A gawieź wierzy głęboko;
Czucie i wiara silniej mówi do mnie
Niż mędrca szkiełko i oko.

Martwe znasz prawdy, nieznane dla ludu,
Widzisz świat w proszku, w każdej gwiazd iskierce.
Nie znasz prawd żywych, nie obaczysz cudu!
Miej serce i patrzaj w serce!”

Słownik

manifest programowy

(łac. *manifestus* – oczywisty, jasny, jawny) – tekst przedstawiający założenia programowe epoki, kierunku, grupy literackiej itp.

ballada romantyczna

(wł. *ballare* – tańczyć) – wierszowany utwór synkretyczny o charakterze liryczno-epickim; najczęściej jej tematem jest niezwykle lub legendarne wydarzenie; cechami charakterystycznymi są nawiązania do folkloru, tajemniczy nastrój oraz specyficzna kreacja świata przyrody

bohater romantyczny

typ bohatera charakterystyczny dla twórczości romantyzmu; indywidualista, idealista o bogatym życiu duchowym, często buntownik wyrastający ponad przeciętność, skłócony ze światem

empiryzm

(stgr. *ἐμπειρία*, gr. *empeiria* – doświadczenie) – przekonanie, zgodnie z którym źródłem wiedzy o świecie powinno być doświadczenie

racjonalizm

(łac. *ratio* – rozum) – przekonanie, zgodnie z którym umysł ludzki ma wielkie możliwości i to na rozumie oraz procesach myślowych powinno opierać się poznanie rzeczywistości

stylizacja ludowa

polega na wprowadzeniu do utworu elementów świata przedstawionego i postaci wywodzących się z podań ludowych, a w warstwie językowej na wykorzystywaniu gwar i dialektów ludowych

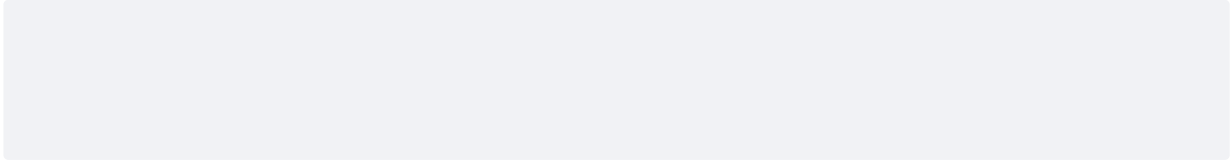
synkretyzm

(stgr. *συγκρητισμός*, gr. *synkrētismós* – połączenie się dwóch przeciw trzeciemu) – łączenie różnych form, elementów, rodzajów literackich itp.

Galeria zdjęć interaktywnych

Polecenie 1

Zredaguj słownikową definicję ballady, wykorzystując informacje podane w galerii interaktywnej.

Początek utworu z widocznym mottem, wydanie z 1823 roku
Źródło: domena publiczna.

Witold Pruszkowski, *Rusałki*, 1877
Źródło: domena publiczna.

Sprawdź się

Ćwiczenie 1

Uporządkuj wskazane części ballady według kolejności ich następowania.

- Poruszenie tłumu i zachęta do modlitwy.
- Rozpacz Karusi po zniknięciu ducha.
- Sprzeciw starca.
- Wiara narratora w słowa Karusi.
- Nocne spotkanie dziewczyny z duchem zmarłego Jaśka.
- Opis emocji i przeżyć bohaterki.
- Opis dziwnego zachowania Karusi.
- Zgromadzenie się ludu.

Ćwiczenie 2

Uzupełnij krótki opis ballady *Romantyczność*.

na litewskiej wsi, różne postawy ludzi wobec rozgrywającej się sytuacji, opis śmierci Jaśka, wrogość ludzi wobec sytuacji, opis losów i zachowania Karusi, refleksji światopoglądowej, scenki obyczajowej, w litewskim miasteczku

Wydarzenia opisane w balladzie *Romantyczność* rozgrywają się

..... Balladę możemy podzielić na dwie części.

Pierwsza przedstawia, a druga ukazuje

..... Pierwsza część ma charakter

....., druga natomiast –

.....

Ćwiczenie 3

Wskaż, które z cech ballady występują w utworze *Romantyczność*.

- synkretyzm rodzajowy (współistnienie elementów typowych dla liryki, epiki, dramatu)
- nawiązania do kultury ludowej
- charakterystyczna kreacja przyrody
- współistnienie świata realnego i fantastycznego
- morał, ludowe pouczenie

Ćwiczenie 4

Zilustruj cechy gatunkowe ballady, posługując się cytatami lub omówieniem fragmentów *Romantyczności*.

Cecha

Jak się ujawnia w utworze

Cecha

Jak się ujawnia w utworze

Cecha

Jak się ujawnia w utworze

Cecha

Jak się ujawnia w utworze

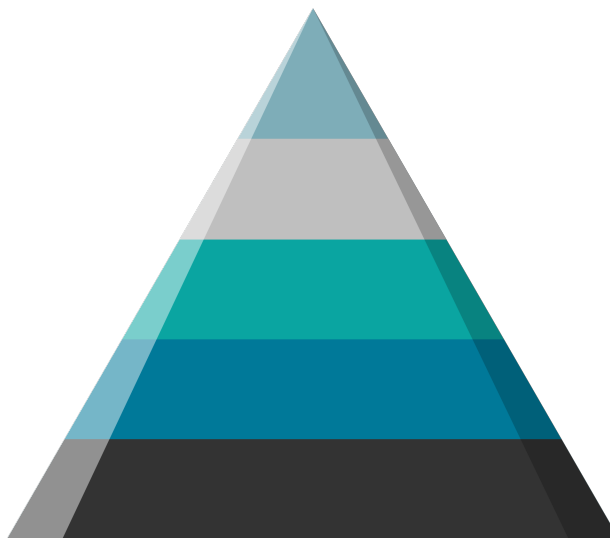
Ćwiczenie 5

Kluczem do odczytania sensów ballady jest motto zaczerpnięte z *Hamleta* Williama Szekspira. Tytułowy bohater dramatu wypowiada zacytowane słowa, kiedy widzi ducha swojego zmarłego ojca. Przyjaciel Hamleta nie może dostrzec zjawy. Zaznacz odpowiedzi, które charakteryzują „widzenie oczami duszy”.

- jest to spojrzenie „wewnętrzne”
- jest to pogłębione, analityczne spojrzenie na rzeczywistość zewnętrzną
- jest to dowód szczególnej wrażliwości
- jest to wykroczenie poza ramy rozumu i obiektywnych faktów
- jest związane z przewidywaniem przyszłości

Ćwiczenie 6

Karusia jest prekursorką bohaterów romantycznych w literaturze polskiej. Romantyzm wprowadza na karty utworów postaci wyjątkowe, niezwykcyjne, budzące często niepokój z powodu swojej odmienności. Spośród poniższych określeń wybierz te, które trafnie opisują Karusię. Następnie ułóż je w piramidę, zaczynając od kwestii twoim zdaniem najważniejszych. Krótko uzasadnij przyjętą kolejność.

Uzasadnij przyjętą kolejność:

Ćwiczenie 7

Oceń prawdziwość poniższych stwierdzeń. Wybierz „prawda”, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo „fałsz” – jeśli jest fałszywe.

stwierdzenie	prawda	fałsz
Mieszkańcy miasteczka zaczynają się modlić, ponieważ również widzą ducha Jaśka.	☐	☐
Mieszkańcy miasteczka wierzą, że granica pomiędzy światem żywych i umarłych może być w szczególnych okolicznościach naruszana.	☐	☐
Narrator docenia wykształcenie starca, jednak uważa, że wiedza naukowa nie jest uniwersalnym narzędziem poznania świata.	☐	☐
Według narratora są obszary rzeczywistości, które można poznawać tylko intuicyjnie.	☐	☐

Ćwiczenie 8

Utwór przedstawia konflikt pomiędzy narratorem i starcem. Dopasuj właściwe określenia i cytaty do obu postaci.

Czucie i wiara silniej mówi do mnie [...], Głównym sposobem poznania rzeczywistości jest dla niego empiryzm., Dopuszcza indywidualizm spojrzenia – każdy ma prawo postrzegać świat przez pryzmat swoich doświadczeń i uczuć., Reprezentant oświecenia., *Ufajcie memu oku i szkiełku [...]*, Reprezentant romantyzmu., Kieruje się rozumem, logiką, faktami., Wierzenia ludowe uważa za zabobony, które należy tępić., Dopuszcza pozarozumowe poznanie świata., Kieruje się empatią, emocjami., Jest racjonalistą., Wartością jest dla niego autorytet nauki.

Starzec	
Narrator	

Ćwiczenie 9

Romantyczność to manifest programowy nowej epoki. Zaznacz te idee romantyków, które ukazano w tekście ballady.

- romantyczny historyzm
- romantyczny orientalizm
- irracjonalizm, podkreślenie wagi intuicji
- indywidualizm romantyczny i przyznanie prawa do jednostkowego postrzegania rzeczywistości

Ćwiczenie 10

Na podstawie ballady *Romantyczność* sformułuj kodeks romantyka. Posługuj się cytatami lub formułuj własne obserwacje.

Kodeks romantyka

1. *Miej serce i patrzaj w serce.*

2. ...

Dla nauczyciela

Autorka: Sabina Świtła

Temat: „Czucie i wiara silniej mówi do mnie...” *Romantyczność* Adama Mickiewicza jako manifest romantyzmu

Adresat

III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich.

Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje.

Zakres rozszerzony

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich.

Uczeń:

4) rozróżnia grupę literacką i pokolenie literackie; rozpoznaje założenia programowe w utworach literackich różnych epok;

6) rozpoznaje w utworach literackich konwencje: baśniową, oniryczną, turpistyczną, nadrealistyczną, postmodernistyczną.

Kształtowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne

Uczeń:

- odczytuje przesłanie tekstu poetyckiego;
- charakteryzuje bohatera utworu;
- identyfikuje cechy ballady;
- objaśnia, na czym polega aluzja literacka do dzieła Adama Mickiewicza;
- dostrzega w tekście elementy manifestu programowego;
- przedstawia cechy romantyzmu w formie memów.

Strategie nauczania

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania

- metoda oglądowa;
- pogadanka;
- metoda ćwiczeń przedmiotowych;
- praca z tekstem;
- metoda aktywizująca – memy, wykreślanki.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego;
- praca w parach.

Środki dydaktyczne

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- darmowy generator memów.

Przebieg zajęć

Faza wstępna

1. Klasowe rozmowy. Nauczyciel zapisuje na tablicy pytanie: „Czym kieruję się w życiu - rozumem czy sercem?”, następnie prosi uczniów o powstanie. Młodzież spaceruje po klasie, wita się ze sobą. Na sygnał prowadzącego każdy znajduje partnera do rozmowy. Najpierw wypowiada się jedna osoba, potem druga. Konwersacje w parach trwają około dwóch minut. Na sygnał nauczyciela rozmówcy spacerują dalej i szukają kolejnych osób do rozmowy. Po trzech, czterech rundach następuje omówienie ćwiczenia.

2. Spór klasyków z romantykami. Prowadzący opowiada o polemice zwolenników klasycyzmu z romantykami, która toczyła się w latach 1818-1830. Przywołuje wybrane poglądy przedstawione w rozprawach Kazimierza Brodzińskiego *O klasyczności i romantyczności tudzież o duchu poezji polskiej*, Jana Śniadeckiego *O pismach klasycznych i romantycznych*, Maurycego Mochnackiego *O literaturze polskiej w wieku dziewiętnastym*. Wspomina o tym, że Adam Mickiewicz wydał w 1822 roku tom *Poezji* - poetycki głos w sporze.

3. Podanie celu i tematu zajęć.

Faza realizacyjna

1. Odczytanie ballady *Romantyczność*. Wskazane osoby opisują sytuację liryczną przedstawioną w utworze, następnie młodzież wykonuje ćwiczenia 1 i 2 z e-materiału.

2. Rozmowa o dwóch stanowiskach, które uwidaczniają się w tekście. Praca z ćwiczeniami (8 i 9).

3. Ballada - gatunek romantyków. Postulaty przeciwników klasycyzmu uwidaczniają się również na płaszczyźnie gatunku. Czym charakteryzuje się ballada? Uczniowie wskazują cechy gatunku widoczne

w utworze *Romantyczność*. Następnie zapoznają się z multimediami bazowym i wykonują polecenie nr 1. Wybrane osoby odczytują stworzone definicje.

4. Literackie nawiązanie do utworu Adama Mickiewicza. Uczestnicy zajęć czytają tekst Władysława Broniewskiego *Ballady i romanse* i wykonują zadania z karty pracy. Wyniki pracy omawiane są na forum i komentowane przez uczestników zajęć oraz nauczyciela.

Karta pracy

Władysław Broniewski

Ballady i romanse

Słuchaj dziewczeczko! Ona nie słucha...

To dzień biały, to miasteczko..."

Nie ma miasteczka, nie ma żywego ducha.

Po gruzach biega naga, ruda Ryfka,

trzynastoletnie dziecko.

Przejeżdżali grubi Niemcy w grubym tanku.

(Uciekaj, uciekaj Ryfka!).

„Mama pod gruzami, tata w Majdanku..."

Roześmiała się, zakręciła się, znikła.

I przejeżdżał znajomy, dobry łyk z Lubartowa:

„Masz, Ryfka, bułkę, żebyś była zdrowa..."

Wzięła, ugryzła, zaświeciła zębami:

„Ja zaniosę tacie i mamie.

Przejeżdżał chłop, rzucił grosik,

przejeżdżała baba, też dała cosik,

przejeżdżało dużo, dużo luda,

każdy się dziwił, że goła i ruda.

I przejeżdżał bolejący Pan Jezus,

ss-mani go wiedli na męki,

postavili ich oboje pod miedzą,

potem wzięli karabiny do ręki.

„Słuchaj, Jezu, słuchaj, Ryfka, sie Juden,

za koronę cierniową, za te włosy rude,
za to, żeście nadzy, za to, żeśmy winni,
obojeście umrzeć powinni”.

I ozwało się Alleluja w Galilei,
i oboje anieleli po kolei,
potem salwa rozległa się głucha...

„Słuchaj, dziewczeczko!... Ona nie słucha...”

Źródło: Władysław Broniewski, *Ballady i romanse*, [w:] Władysław Broniewski, *Wiersze wybrane*, oprac. T. Bujnicki, Wrocław 2014, s. 378–380.

1) Adam Mickiewicz tomem *Ballady i romanse* ogłaszał, że rozpoczęła się epoka romantyzmu. Początek jakiej epoki zwiastuje swoim wierszem Władysław Broniewski?

.....

2) Tekst Władysława Broniewskiego to przykład aluzji literackiej (świadome nawiązanie w utworze do innego tekstu literackiego). Wskaż elementy, które pozwalają czytelnikowi rozpoznać nawiązanie do *Romantyczności* Adama Mickiewicza.

1.
2.
3.
4.

3) Porównaj postać Karusi z ballady *Romantyczność* i postać Ryfki z tekstu W. Broniewskiego. Jakie zauważasz podobieństwa i różnice w kreacji kobiet? Swoje spostrzeżenia zapisz w tabeli.

Karusia	Ryfka
Podobieństwa	
Różnice	

4) Na czym polega tragizm postaci Ryfki?

.....

5) „Miej serce i patrzaj w serce!” – pisze Mickiewicz. Czy podobne przesłanie odnajdziemy w wierszu Broniewskiego? Swoje stanowisko uzasadnij w minimum czterech zdaniach.

1.

2.
3.
4.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie w parach tworzą memy (np. w wybranym darmowym generatorze memów), na których przedstawiają cechy romantyzmu. Mogą formułować własne treści i wykorzystać cytaty z utworu Adama Mickiewicza.
2. Wybrani uczniowie prezentują swoje prace.

Praca domowa:

- 1) Dokonaj interpretacji porównawczej utworu Adama Mickiewicza *Romantyczność* oraz *Ballad i romansów* Władysława Broniewskiego.

Materiały pomocnicze:

A. Witkowska, *Adam Mickiewicz*, [w:] A. Witkowska, R. Przybylski, *Romantyzm*, wyd. 8, Warszawa 2003, s. 237-316.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Multimedium bazowe można wykorzystać jako wprowadzenie do zajęć.